

דקדוקי קריאה וטעמים והדרכה לקורא במגילת איכה וקריאות תשעה באב

- א א רַבְּתִי רַבְּתִי: שתיהן מלעיל. כָּאֵלְמָנָה: הכ"ף בשוא, לא בקמץ. שְׁרֵתִי: ש"ן שמאלית ומלעיל¹
- א ב בְּגָדוֹ בָּהּ: טעם נסוג אחר לבי"ת והשוא בגימ"ל נע. הִיוּ לָהּ: טעם נסוג אחר לה"א
- א ג מַעֲנִי: במלעיל
- א ד בְּתוֹלְתֶיהָ נוֹגֹת: הנו"ן דגושה
- א ה שָׁלוֹ: במלרע. עַל רֶב-פְּשָׁעֶיהָ: תיבת עַל בלבד במונח ורק ההמשך במקף
- א ו וַיֵּצֵא מִן בֵּית- מִבֵּית-צִיּוֹן: לשים לב לקרי וכתוב
- א ז עֲנִיָּה: העי"ן בקמץ קטן והנו"ן בשווא נח. מִחֲמַדֶּיהָ: המ"ם בשורק. מִיָּמִי קָדָם: טעם נסוג אחר למ"ם הראשונה. שָׁחֲקוּ: ש"ן שמאלית. עַל מִשְׁבְּתָהּ: תיבת עַל במרכא ולא במקף
- א ח וַתֵּשֶׁב: הש"ן בקמץ קטן
- א ט אֶת-עֲנִי: העי"ן בקמץ קטן והנו"ן בשווא נח, הי"ד אחריה בחירק מלא
- א י פָּרַשׁ: הטעם נסוג לפ"א, ש"ן שמאלית.
- כָּל-מִחֲמַדֶּיהָ: שתי הממ"ם בפתח בשונה מפסוק ז
- א יב כָּל-עֲבָרֵי דָרְךָ: טעם נסוג אחר לעי"ן והבי"ת בשוא נע, תיבת דָרְךָ במלעיל². וְרָאוּ: במדויקים בטעם זקף, לא ברביע
- א יג שָׁלַח-אֶשׁ: געיה בש"ן. פָּרַשׁ: הטעם לא נסוג, ש"ן שמאלית
- א יד נִשְׁקָדָה: ש"ן שמאלית. יִשְׁתַּרְגֵּן: ש"ן שמאלית והטעמה משנית בת"ו (מרכא)
- א טז יִרְדֶּה מַיִם: טעם נסוג אחר ליר"ד והרי"ש אחריה בשווא נע
- א יז פָּרַשָׁה: ש"ן שמאלית
- א יט לְמַאֲהָבִי: הלמ"ד בפתח והמ"ם בשווא נח
- א כ חֲמֻרָמוֹ: החי"ת בחטף קמץ, המ"ם השנייה בקמץ בניגוד לפרק ב יא. נִהַפְּךָ: הה"א בשווא נח (נשמעת כעין ה"א במפיק) והפ"א אחריה בדגש קל
- א כא נֶאֱנַחָה: הטעם בחי"ת מלרע. אָנִי: במלעיל. וַיְהִי: וא"ו החיבור בשווא נע
- ב ג בְּחֲרִי-אֶף: הבי"ת בקמץ רחב והחי"ת בחטף קמץ. אֶכְלָה: האל"ף בקמץ גדול והכ"ף בשווא נע
- ב ד וַיִּהְרֹג: בטעם זקף קטן
- ב ה וַיָּרֶב: הי"ד בסגול, הקורא בחירק משנה משמעות
- ב ו שָׁכֹו: ש"ן שמאלית
- ב ח נָטָה קֹו: טעם נסוג אחר לנו"ן. וַיֵּאבֶל-חַל: העמדה קלה ביר"ד מפני הגעיה ובכך למנוע הבלעת האל"ף החטופה שלאחריה
- ב י יִדְמוּ: דגש חזק בדל"ת ובשוא נע, לשון דממה³

¹ הקורא מלרע משנה משמעות

² טעם סגול אינו מורה על מקום ההטעמה

³ הקורא בשוא נח משנה לדמיון

ב יא כָּלוּ: במלרע. חֲמִרְמִרוֹ: במלרע, החי"ת בחטף קמץ והמ"ם השנייה בשווא נע בשונה מקודמה בקמץ (פרק א כ)

ב יב בַּחֲלָל: העמדה קלה בכ"ף להדגשת הסגול המורה על מיודע

ב יג מִי יִרְפָּא-לָדָּ: יש להיזהר מהדבקות התיבות מפני צליל היר"ד המשותף לשתייהן

ב יד חָזוּ לָדָּ: טעם נסוג אחור לחי"ת. וַיִּחְזוּ לָדָּ: טעם נסוג אחור ליר"ד

ב טו כָּל-עֲבָרֵי דָרְדָּ: טעם נסוג אחור לעי"ן. כָּלִילֶת יָפִי: טעם נסוג אחור ללמ"ד

ב טז וַיִּחְרְקוּ-שֵׁן: געיה ביר"ד. בִּלְעָנּוּ: הלמ"ד קמוצה מפני האתנח שהאריך את התנועה, עם זאת העי"ן בשווא נח

ב יז זָמָם: קמץ במ"ם הראשונה. מִימֵי-קֶדֶם: געיה במ"ם הראשונה

ב כ עֲלָלִי: הלמ"ד הראשונה בשווא נע ולא בחטף פתח כפי שמופיע בחלק מהדפוסים

ב כא בַּחֲרָב: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

פרק ג יש להעיר, שהניגון המקובל ב'אני הגבר' אצל האשכנזים שהוא מעין שיר - גורם לבעלי הקריאה להפוך הרבה מילים למלעיל במקום מלרע ובכך, לעיתים, כדי לשנות משמעות.

כאן הפסוקים קצרים, הם אינם מחולקים באתנח אלא בזקף או טפחא. חוץ מפסוק נו קוֹלִי שִׁמְעָה

ג א אֶנִּי: העי"ן חטופה ובמלרע

ג ב וַיִּלָּד: הלמ"ד בפתח ומוטעמת

ג ז נַחֲשָׁתִי: החי"ת בקמץ קטן

ג ח שָׁתָם: שי"ן שמאלית

ג יא וַיִּפְשַׁחֲנִי: השי"ן בשווא נע בגלל הדגש

ג יג בְּכִלְיָתִי: הלמ"ד בשווא נח והיר"ד אחריה בחולם; אֲשַׁפְּתוּ: פ"א בקמץ ותי"ו רפה בניגוד לד ה אֲשַׁפְּתוֹת:

ג יד הֵייתִי שָׁחֵק: שי"ן שמאלית בדגש חזק מדין אתי מרחיק, מקרה חריג⁴

ג טו הַשְּׁבִיעֲנִי: שי"ן שמאלית

ג טז בַּחֲצֵץ: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

ג יט זָכַר-עֲנִי: גם הכ"ף וגם העי"ן בקמץ קטן, הנון בשווא נח והיר"ד אחריה בחירק מלא

ג כב לֹא-כָּלוּ: במלרע

ג כט בַּעֲפָר: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

ג ל יִשְׁבַּע: שי"ן שמאלית

ג לד אֲסִירִי אֶרֶץ: טעם נסוג אחור לסמ"ך

ג לז וְתָהִי: במלעיל

ג מ נַחֲפָשָׁה: שי"ן שמאלית

⁴ דגש אתי מרחיק אחרי חירק, ובאות שוואית. במקום אחד [זכריה א טו] במ"ם, בשאר מקומות (כולל אחרי שורק) באותיות השיניות. יתכן שסיבת הדגש בגלל הגרונית, דוגמת קומו סעו

ג	מִדּוּ בְּעֵינָיו: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע
ג	מִזְ הִיָּה לָנוּ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה. הַשְׂאָת: שי"ן ימנית!
ג	מִטְ הַפְּגוֹת: הה"א בחטף פתח ולכן הפ"א אחריה רפה
ג	נ וִירָא: במלעיל
ג	נֹ אֶל-תַּעֲלֶם: העי"ן בשווא נח. אֶזְנֶךָ: במלרע והנו"ן בשווא
ג	נֹ אֶקְרָאֲךָ: כ"ף סופית דגושה
ג	נֹט שְׁפָטָה: השי"ן בקמץ קטן והפ"א אחריה בשווא נח
ד	א יִשְׁנָא: שי"ן ימנית
ד	ב הַמְסַלָּאִים המ"ם בשווא נח. לְנִבְלִי-חֶרֶשׁ: שי"ן שמאלית
ד	ג חֲלָצוּ שָׂד: טעם נסוג אחור לחי"ת והלמ"ד בשווא נע
ד	ד שְׁאֵלוּ לָחֶם: טעם נסוג אחור לשי"ן
ד	ה נִשְׁמָו: דגש חזק במ"ם, לשון שממה
ד	ו וְלֹא-חָלּוּ בָּהּ: הטעם בחי"ת
ד	ז זָכוּ צָחוּ: שתי המילים מלרע. אֶדְמוּ עֵצֶם: הטעם נסוג לאל"ף
ד	ט חֲלִי-חֶרֶב מַחֲלִי רָעַב: בתיבות חֲלִי- / מַחֲלִי למ"ד ראשונה בשווא נח על אף הקושי.
	שָׁהֶם: הטעמה משנית בשי"ן. שְׁדִי: שי"ן שמאלית
ד	י רַחֲמָנִיּוֹת: העמדה קלה במ"ם, הנו"ן בחירק חסר והי"ד בדגש חזק ובחולם
ד	יד נָעוּ: הטעם בעי"ן מלרע
ד	טו קָרָאוּ לָמוֹ: טעם נסוג אחור לקו"ף והרי"ש בשווא נע. נָצוּ מלרע. גַּם-נָעוּ: מלעיל
ד	יח צָדוּ: מלרע
ד	יט אָרְבוּ לָנוּ: טעם נסוג אחור לאל"ף, והרי"ש בשווא נע
ד	כא תַּעֲבֹר-כּוֹס: הבי"ת בקמץ קטן. וְתַתְּעָרִי: מלרע
	בפרק ה יש לשים לב לרבוי "כתיב-קרי"
ה	א מָה-הִיָּה לָנוּ: הטעם נסוג לה"א
ה	ג כְּאֶלְמָנוֹת: הכ"ף בשווא לא בקמץ
ה	ה הוֹנַח-לָנוּ: הנו"ן רפויה, שתי המילים מוקפות אבל הגעיא (מתג) דווקא בנו"ן ולא בה"א ⁵
ה	ו נִתְּנָו: התנו"ו בפתח ומוטעמת
ה	ח מִשְׁלוּ בָּנוּ: טעם נסוג אחור למ"ם, והשי"ן בשווא נע
ה	יב נִהְדָּרוּ: הה"א בשווא נח ודגש קל בדל"ת
ה	טו נִהְפָּדוּ: הה"א בשווא נח ודגש קל בפ"א

⁵ כל זה בניגוד לדפוסים מסוימים בהם תנ"ך קורן. ואמנם לפי המ"ש הנו"ן דגושה

ה כא הַשִּׁיבָנוּ... פסוק זה, נאמר בקול ע"י הציבור לפני הקורא (יש עדות שנוהגות כן פעמיים)
קריאות תשעה באב, דברים ד כה: במנהג אשכנז מערב המובהק התורה וההפטרה נקראות ללא טעמים
 כה וְעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל׃ טעם נסוג אחר לשון. בְּעֵינֵי ה' - אֱלֹהֶיךָ: המרכא במילה בְּעֵינֵי
 כו הַעֲדֹתֶיךָ: במלעיל, טעם תלישא אינו מורה על מקום ההטעמה

ל עליית שני

וְשִׁבְתָּ וְשָׁמַעְתָּ: שתיהן במלרע

לא נִשְׁבַּע: יש להקפיד על קריאת העין שלא תישמע כה"א

לב הַנְהִיָּה: ה"א שנייה בשווא נח

לג הַשְׁמַע: במלעיל ונחץ קל במ"ם מפני הגעיה

לה הַרְאָתָה: הה"א בקמץ קטן

לו עליית שלישי (מפטיר)

לִי־סֶרֶךְ: כ"ף סופית דגושה

לח לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֻלִּים וְעֲצָמִים: יש לשים לב לצירוף הטעמים הנדיר. לָתֶת-לְךָ: יש להעמיד
 קלות את הלמ"ד הראשונה

לט : וַיִּדְעָתָּ ... וְהִשְׁבַּתָּ: שתיהן מלרע

מ וְשִׁמְרָתָּ: מלרע

הפטרה לקריאה ביום ט' באב, ירמיהו ח יג – ט כג:

נוהגים לקרוא במנגינת איכה עד ט כא ופס' כב-כג במנגינת הפטרה רגילה. על הקורא לשנן היטב את
 המעבר בין המנגינות, בעיקר לאחר ברכת ההפטרה במנגינה רגילה ותחילת הקריאה במנגינת איכה. לשם
 כך ומפאת הקושי, מומלץ לחזור פעמים רבות על חציו הראשון של הפסוק הראשון בהפטרה אֶסְף אֶסִּיפָם
 נֶאֱמַר-ה' במנגינת איכה כך שמיד אחרי הברכה מילים אלו שגורות בפי הקורא במנגינתם הנכונה. אפשר
 ואף רצוי לעשות דבר דומה במעבר הבא בין המנגינות בפס' כב כָּהִן אֶמְרָה', וכאמור מנהג אשכנז מערב
 ללא טעמים כלל.

ח טז נִחְרַת: הח"ת בשווא נח לא בחטף. וַיִּשְׁבִּי בָהּ: טעם נסוג אחר ליר"ד והשין בשווא נע

ח יח מְבַלְגִּיתִי: במלרע, הטעמה משנית בלמ"ד (מרכא)

ח יט מִרְחָקִים: המ"ם בפתח; יש להיזהר לא לשכל אותיות (מִרְחָקִים). קָהִל: יש להעמיד את קריאת

הה"א והאל"ף אחריה נחה⁷

ח כ כָּלָה קִיץ: טעם נסוג אחר לכ"ף

ח כא הַשְׁבַּרְתִּי: הה"א בקמץ קטן; הב"ת בקמץ רחב. שָׁמָּה: במלרע ודגש חזק במ"ם. הַחֲזַקְתָּנִי:
 הקו"ף קמוצה והת"ו בשווא נח

ח כב הַצָּרִי: הצד"י בחטף קמץ ודגש

ח כג חָלָלִי: למ"ד ראשונה בשווא נע ולא בחטף

ט א וְאַעֲזָבָה: העמדה קלה באל"ף למנוע הבלעת העין הסגולה

ט ב וַיִּדְרְכוּ הַיָּרְדִּי בפתח לא בחירק

⁶ שיר השירים ה יג.

⁷ היי' מנחת שי: האל"ף (של השם) נחה. ולכן קוראים כאן ה-דני

ט ג יַעֲקֹב: העי"ן בשווא נח	
ט ד יִהְיֶה לָּו: ה"א קמוצה ות"ו רפויה	
ט ז שְׁלֹם אֶת-רַעְיָהוּ: במהפך פשטא ולא בפשטא מונח, אֶת- מוקפת. אֶרְבֹּ: האל"ף בקמץ קטן	
ט ח לֹא-אֶפְקֹד-בָּם: הקו"ף בקמץ קטן	
ט ט נִצָּתוּ: הצד"י בשוא נע בגלל הדגש, בעיקר צריכים להיזהר הקוראים ת"ו רפויה כסמ"ך, כן הדבר גם בהמשך פס' יא. מִבְּלִי-אִישׁ: יש להיזהר לא להדביק את התיבות. נִדְּדוּ: דל"ת ראשונה בשווא נע ולא בחטף	
ט יא וַיִּגְדֹּה: במלרע ומפיק בה"א. אֲבָדָה: האל"ף בקמץ רחב והב"ת בשווא נע	
ט יב עֲזָבָם: עי"ן בקמץ קטן. וְלֹא-הֵלְכוּ בָּהּ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה והלמ"ד בשוא נע	
ט טז הַתְּבוֹנָנוּ: הטעמה משנית בב"ת (מרכא).	
למְקוֹנָנוֹת: המ"ם בשווא נח והנו"ן הראשונה בשווא נע	
ט יז וְתִשָּׁנָה... וְתִרְדָּנָה: וא"ו החיבור בשווא נע	
יח בְּשָׁנָו: יש מתג בנו"ן בנוסף למהפך בב"ת, למרות החולם בב"ת (תנועה גדולה), השי"ן אחריה בשווא נח	
ט כ כִּי-עָלָה מָוֶת: טעם נסוג אחור לעי"ן יש מתג בלמ"ד בנוסף למהפך בעי"ן	
ט כג עָשָׂה חֶסֶד: טעם נסוג אחור לעי"ן	
קריאת התורה למנחה בתענית ציבור:	
לב יא לָמָּה: במלרע וללא דגש במ"ם, עקב הסמיכות לאל"ף של שם ה'	
לב יב לָמָּה: במלעיל ⁸ ומ"ם דגושה. בְּהָרִים: העמדה בב"ת להבליט את הסגול המורה על ידוע.	
וְלִכְלֹתָם: לפי תוכנת הכתר, הדרבן (המתיגה, כלומר הקדמא המשמשת כטעם משנה) מעל השורק ⁹	
לב יד וַיִּנָּחֵם: במלעיל	
לד א עליית שני	
לד ד עליית שלישי (מפטיר)	
לד ה בְּעֶנְוֶן: העמדה בב"ת להבליט את צורת המיודע. וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה': טעם טפחא בתיבה בְּשֵׁם והב"ת רפה ¹⁰	
לד ט וְלִחְטָאֲתָנוּ: הטי"ת קמוצה לשון יחיד לא בחולם	
לד י כִּי-נִזְרָא הוּא: תיבת נִזְרָא במלרע, אין טעם נסוג אחור לנו"ן	
הפטרה למנחה של תענית ציבור ישעיהו נה-נו:	

⁸ התלישא אינה מורה על מקום ההטעמה! הוספה תלישא נוספת על הלמ"ד "ליתר בטחון".

⁹ עפ"י תורה קדומה, מעל הכ"ף, כך הוא לפי כל התיגאן

¹⁰ להבדיל מאברהם אבינו בבראשית יב ח: וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'. דהיינו, הקב"ה קרא בשם - ה' (מקיים את דברו: וַיִּקְרָאֵי

בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ פסוק יט)

נה ז וְיָשָׁב: וא"ו החיבור בשווא נע ובמלרע, לשון עתיד

נה י וְנָתַן זָרַע: טעם נסוג אחר לנ"ן הראשונה

נה יג הַסֶּרֶפָּד הֶדֶס: פ"ה ודל"ת בפתח

נו א וַעֲשֹׂנוּ: העמדה קלה בוא"ו למנוע הבלעת הע"ן החטופה

נו ב יַעֲשֶׂה-זֹאת: געיה ביל"ד ודגש חזק בז"ן מדין דחיק. יַחֲזִיק בָּהּ: אין טעם נסוג אחר

נו ה טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת: טעם טפחא בתיבת טוֹב

מכתב שנשלח למערכות עתונים בשנים הקודמות.

בס"ד לסדר דברי שלום לאמר

למערכת שלום!

ברשותכם רציתי לעורר את תשומת הלב לדיוקים במגילת איכה ובקינות.

במגילת איכה יש בפסוקים רבים הטעם 'קדמא' לפני מהפך. כידוע הטעמים 'קדמא' ו'פשטא'

– אף ששונים בצורתם, הקדמא טעם מחבר, לעומת הפשטא שהוא מפסיק.

למשל פסוק ג' בתחילת המגילה: גָּלְתָּה (טעם קדמא מחבר) יְהוּדָה מֵעַנִי (טעם פשטא מפסיק).

בולט במיוחד בסוף המגילה: הַשִּׁיבֵנוּ (קדמא מחבר) ה' אֱלֹהֵי (פשטא מפסיק) וְנָשׁוּבָה. ולכן אין לעצור במלה מוטעמת בקדמא כמו במלה מוטעמת בפשטא. ההבחנה ביניהם היא בזה שהקדמא באה על האות המוטעמת בין מלעיל ובין מלרע (בדוגמאות שהבאנו בת' של גָּלְתָּה ובב' של הַשִּׁיבֵנוּ), הפשטא באה תמיד על האות האחרונה במלה, ואם המלה מוטעמת מלעיל – מופיע פשטא כפול: בסוף המלה וגם באות המוטעמת.

בפרק ג כ וַתִּשְׁחַח בַּחֹלֶם וְלֹא וַתִּשְׁחַח. פסוק נט שֶׁפִּטָּה הַש' בקמץ חטוף (קטן) שהוא תנועה קטנה והוא אחריו בפ' נח.

ד ז זָכוּ ... צָחוּ – שניהם מלרע. ד יד נָעוּ מלרע!

עוד הערה בניקוד בקינות.

הקינה המסומנת ח' בסדר הקינות (השלישית שנאמרת ביום) מסתיימת במלים: איכה תפארתי מראשתי השליכו, וכך פותחת הקינה הבאה של הקליר. בקינות מנוקדת המלה כך: מְרַאשֹׁתִי (המ' בצירי והר' בפתח) ומפורש 'מעל ראשי'. אין זה מסתבר, כי אין זה הפרוש הנכון של המלה. יותר נכון היה לנקד: מְרַאשֹׁתִי (המ' בשוא) כמו שמצינו בפרשת ויצא (בראשית כח, יא ויח), ואז הפרוש יהיה ליד ראשי. אבל גם פרוש זה איננו נוח. אמנם מצאנו ניקוד מְרַאשֹׁתִי שָׂאוֹל (שמואל א, כו, יב), אבל שם מתפרש מהמקום שליד ראשו של שאול ובקינה אין שום אפשרות לפרש כן.

בספר ירמיה יג יח: אָמַר לְמַלְךְ וּלְנָבִיָּה הַשְׁפִּילוּ שִׁבּוֹ כִּי יֵרֵד מְרַאשֹׁתֶיכֶם (המ' בפתח והר' בשוא) עֲטַרְתִּי תִפָּאֲרֶתְכֶם: אם נשוא ללשון הקינה תפארתי מראשתי השליכו, נמצא שהקליר כיוון לפסוק הזה. תפארתי ומראשתי שניהם מכוונים לגדולה, ועל זה מקונן הקליר בשם עם ישראל שאת שניהם השליכו. ולכן לסיכום: מְרַאשֹׁתִי המ' בפתח והר' בשוא.

עי' ערוגת הבושם ח"ג עמ' 263 שפרושו השני משתמע כדברינו.

יהי רצון שנזכה לראות בהרמת קרן ישראל בישועה קרובה.

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

מצורפת כאן קינה על חורבן יהדות אירופה מהרב שמעון שוואב ז"ל הגאב"ד דקהל

עדת ישורון נו-יורק

על החורבן האחרון

הזוכר מזכיריו. דור דור וקדושי. מעת אשר אז בחרתנו:

יזבור דראון. של דור אחרון. אויה מה היה לנו.

שטופי מבול-דם. שמסרו נפשותם. כל שקועי עמקי-הבכא:

יפקדם אלהים. בארצות החיים. ועדי עד זכרם לברכה:

שאו אליו כפים. אהה. אי שמים. הוי על מיטב שבטי ישראל: עדות וקהלות.

ערים וגלילות. חבורות. מוסדות. כל מועדי אל: מי יתן פלגי מים. תרדנה עינים.

אל אשדות נחלי הדמעות: עלי אלפי אלפים. גופים נשרפים. במו-אש החרבן

וזועות: ועל שרי-התורה. ומחזיקי מסורה. ועל פרחי תפארת הצעירים: ועל

חובשי מדרשות. ומורים ומורות. תינוקות בית רבן יקירים: על בנות בוסות.

וסבים וסבות. ועל זרעם וטפם שילדו: גם. לרבות. רבבות נאחבים בחיים.

במותם לא נפרדו: את דמם דרוש. כי תשא את ראש. של כל גוף לעלים

הטורפים: כל נפשות-מת. בימי שבר ושאת. ששה אלפי פעמים אלפים:

שלישיה לבערו בברק זעם סוער. מפרמי החמד אהבת: גואל הדם. נא זכר

צערם. אל תמחה מספר כתבת: זכור הנאקות. ורעש צעקות. אז יוכלו לרצח:

יאורי דמיהם. ודמעות פניהם. לא תשכחנה לנצח: כל חיל וגניחה. וגהי צריחה.

משדודי להקות הפלבים: זכור וספר. בנאדך צרור. עד עת נקם עלבון עלובים:

במחנות הפראים. כאב ונגעים. ופחי נפשות עגומות: חרפות וצחוק. כלמות

ורק. פצעי הכאות אימות: ורעבון. צמאון. שגעון. עצבון. וכשלוך נחשלים בלי-

כח: וכל נאקות-חלל. מכל יחיד אמלל. חלילה לך מלשפח: ותימרות-עשן

וקיטור מבבשן. תלי-תלים עצמות וגידים: וחדרי הרעל. קול שאגות מקהל-

הנחנקים תוך תאי האדים: וסרחון גופות. וגויות סגופות. גלל-דמן אדמת

גואצים: איך הפכו טורפיהם. לבורית חלביהם. ועור-איש לקשומי הנשים:

וקריצת אצבעות. של ראשי-הפרעות. לימין שעבוד-פרך. צלמות לשמאול:

ואיך ירו יריות על חופרי הבורות. ביסורי חבוט-קבר הורידום שאל: איך ענו

אחיותינו. וסרסו בנותינו. בוסות-תרגלה מידי רופאים אכזרים: ופליטי

השרידים במחלות וסתרים. וטמיון ילדים בבתי שמד-כמרים: שח-תמים

לעולה. דם בגי הגולה. הוי אריאל מנבלת חסידיך: צאן-קדשים מי ומנה. אשר

אשם לא תכבה. בחונף היו מקדשי שמך: בקול שמע ישראל מסרו נפש לאל.

שהוא יאספם. ועד יום אחרון: הצדיקו דין. ואף אני מאמין ענו. ושרו שירת

בְּפִתְחוֹן: וּבְכֵן נִשְׁאַר עִם. בְּיָתוֹם נִדְהָם. בְּלִי קְבָרִים לְהִשְׁתַּטֵּחַ: וְלֹא מִצְבוֹת. אִיפֹה לְכָבוֹת. יְכָבוֹת לִכְבֹּ רֹתֶחַ: רַק נִסְכֵּי-הַדָּם. אֲזַכְרוֹתֶם. תּוֹסְסִים בְּלִי שׁוֹכֶחַ: וְהִרִי אֶפְרִי עֶקְדָתָם. תְּרוֹמוֹת דְּשָׁנִי מִזְבֵּחַ: מִי יִמְלֹל. צַעַר יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁר דַּעַתּוֹ מִכָּאֵב נִטְרַפֶּת: וּשְׂאִרִית הַפֶּאֶר. כְּמַעַט מְזַעִיר¹¹. וְאִיךְ קוֹמַתָּה הַיּוֹם נִכְפַּפֶּת: אֵל חַי מְרַחֵם. עֲדַתְךָ נָחֵם. אֲשֶׁר לָךְ מְאֹד נִכְסַפֶּת: אוֹר-חֲדָשׁ תִּזְרִית. קֶרְנִי-הוֹד תִּצְמִית. וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת:

אֲתָה תְּקוּם תִּרְתֶּם צִיּוֹן כִּי-עֵת לְחִנּוּהָ כִּי-בָא מוֹעֵד:

מצורף מכתב שנשלח למערכת כמה מקומות בשנים הקודמות.
בס"ד לסדר דברי שלום לאמר
למערכת שלום!

ברשותכם רציתי לעורר את תשומת הלב לדיוקים במגילת איכה ובקינות.
במגילת איכה יש בפסוקים רבים הטעם 'קדמא' לפני מהפך. כידוע הטעמים 'קדמא' ו'פשטא' – אף ששונים בצורתם, הקדמא טעם מחבר, לעומת הפשטא שהוא מפסיק. למשל פסוק ג' בתחילת המגילה: גִּלְתָּה (טעם קדמא מחבר) יְהוּדָה מְעַנִּי (טעם פשטא מפסיק). בולט במיוחד בסוף המגילה: הִשְׁיִבְנוּ (קדמא מחבר) יִי | אֵלֶיךָ (פשטא מפסיק) וְנִשׁוּבָה. ולכן אין לעצור במלה מוטעמת בקדמא כמו במלה מוטעמת בפשטא. ההבחנה ביניהם היא בזה שהקדמא באה על האות המוטעמת בין מלעיל ובין מלרע (בדוגמאות שהבאנו בת' של גִּלְתָּה ובב' של הִשְׁיִבְנוּ), הפשטא באה תמיד על האות האחרונה במלה, ואם המלה מוטעמת מלעיל – מופיע פשטא כפול: בסוף המלה וגם באות המוטעמת. בפרק ג כ וְתִשׁוּחַ בחולם ולא וְתִשׁוּחַ. פסוק נט שִׁפְטָה הש' בקמץ חטוף (קטן) שהוא תנועה קטנה והשוא אחריו בפ"א שווא נח. ד ז וְכֹן ... צַח – שניהם מלרע. ד יד נָעוּ מלרע!

עוד הערה בניקוד בקינות.

הקינה המסומנת ח' בסדר הקינות (השלישית שנאמרת ביום) מסתיימת במלים: איכה תפארתי מראשתי השליכו, וכך פותחת הקינה הבאה של הקליר. בקינות מנוקדת המלה כך: מְרַאשׁוֹתִי (המ' בצירי והר' בפתח) ומפורש 'מעל ראשי'. אין זה מסתבר, כי אין זה הפרוש הנכון של המלה. יותר נכון היה לנקד: מְרַאשׁוֹתִי (המ' בשוא) כמו שמצינו בפרשת ויצא (בראשית כח, יא ויח), ואז הפרוש יהיה ליד ראשי. אבל גם פרוש זה איננו נוח. אמנם מצאנו ניקוד מראשתי (המ' בצירי) שאול (שמואל א כו יב), אבל שם מתפרש מהמקום שליד ראשו של שאול ובקינה אין שום אפשרות לפרש כן.

בספר ירמיה יג יח: אָמַר לְמַלְךְ וּלְנָבִיָּה הִשְׁפִּילוּ שִׁבּוֹ כִּי יֵרֵד מְרַאשׁוֹתֶיכֶם (המ' בפתח והר' בשוא) עֲטֶרֶת תִּפְאֶרְתְּכֶם: אם נשוה ללשון הקינה תפארתי מראשתי השליכו, נמצא שהקליר כיוון לפסוק הזה. תפארתי ומראשתי שניהם מכוונים לגדולה, ועל זה מקונן הקליר בשם עם ישראל שאת שניהם השליכו. ולכן לסיכום: מְרַאשׁוֹתִי המ' בפתח והר' בשוא.

עי' ערוגת הבושם ח"ג עמ' 263 שפרושו השני משתמע כדברינו.

¹¹ א"ה: בגלל החרוז והכתיב המלא הניקוד כאן הוא 'מְזַעִיר', אבל הניקוד הנכון של הביטוי הוא 'מַעַט מְזַעֵר' (ישעיהו י, כה ועוד).

יהי רצון שנזכה לראות בהרמת קרן ישראל בישועה קרובה.

תבא כל-רעתם לפניך ועולל למו כאשר עוללת לי על כל-פשעי כי-רבות אונחתי ולבי דני:

ישבו לארץ ידמו זקני בת-ציון העלו עפר על-ראשם חגרו שקים הורידו לארץ ראשן בתולת ירושלים:

מה-אעידך מה אדמה-לך הבת ירושלים מה אשנה-לך נאנחמך בתולת בת-ציון כי-גדול פנים שברך מי ירפא-לך:

זכר-עני ומרודי לענה וראש: זכור תזכור ותשיח ותשוח עלי נפשי:

זאת אשיב אל-לבי על-כן אוחיל: חסדי יי כי לא-תמנו כי לא-כלו רחמיו:

חדשים לבקרים רבה אמונתך: חלקי יי אמרה נפשי על-כן אוחיל לו:

טוב יי לקו לנפש תדרשנו: טוב ויחיל ודומם לתשועת יי: טוב לגבר

כי-ישא על בנעוריו: ישב בדרך וידם כי נטל עליו:

נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד-יי: נשא לבבנו אל-כפים אל-אל בשמים:

קראתי שמך יי מבור תחתיות: קולי שמעת אל-תעלם אזנה לרוחתי לשועתי:

קרבת ביום אקראך אמרת אל-תירא: רבת אדני ריבי נפשי נאלת חיי:

ראיתה יי עותתי שפטה משפטי: תשיב להם גמול יי כמעשה ידיהם: תתן

להם מגנת-לב תאלתך להם: תרדך באף ותשמידם מתחת שמי יי:

איכה יועם זהב ישנא הפתם הטוב תשתפכנה אבני-קדש ברשא כל-חווצות:

בני ציון היקרים המסלאים בפז איכה נחשבו לנבלי-חרש מעשה ידי יוצר:

שישי ושמחי בת-אדום יושבתי בארץ עוז גם-עליך תעבר-כוס תשכרי

ותתערי: תם-עונך בת-ציון לא יוסיר להגלותך פקר עונך בת-אדום גלה

על-חטאתיך: על-זה הנה דנה לפנינו על-אלה חשכו עינינו: על-הר-ציון ששמים שועלים הלכו-

בו:

אתה יי לעולם תשב כסאך לדור ודור: למה לנצח תשכחנו תעזבנו לארך

ימים: תשיבנו יי | אליך ונשוב ונשובה חדש ימינו כקדם:

כה-אמר יי צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי והנה לבית-יהודה לששון ולשמחה ולמזערים טובים והאמת והשלום אהבו:

מנהג אשכנז מערב לומר אחרי הקינות של היום פסוקים מספר ישעיהו (לד-לה)

קרבו גוים לשמע ולאמים הקשיבו תשמע הארץ ומלאה תבל וכל-צאצאיה: כי קצף ליל על-

כל-הגוים וחמה על-כל-צבאם החרימם נתנם לטבח: וחלליהם ישלכו ופגריהם יעלה באשם

ונמסו הרים מדמים: ונמקו כל-צבא השמים ונגלו כספר השמים וכל-צבאם יבול בנבל עלה

מגפן וכנבלת מתאנה: כירותה בשמים חרבי הנה על-אדום תרד ועל-עם חרמי

למשפט: תרב ליי מלאה דם הדשנה מחלב מדם פרים ועתודים מחלב כליות אילים כי גבח

ליל בבצרה וטבח גדול בארץ אדום: וירדו ראמים עמם ופרים עס-אבירים ורותה ארצם

מִדָּם וַעֲפָרָם מִחֶלֶב יִדְשָׁן: כִּי יוֹם נָקָם לִי שְׁנַת שְׁלוֹמִים לְרִיב צִיּוֹן: וְנִהְפְּכוּ נַחֲלֶיהָ לְזֹפֶת
וַעֲפָרָה לַגִּפְרִית וְהִיתָה אֶרֶץ לְזֹפֶת בְּעֵרָה: לֵילָה וְיוֹמָם לֹא תִכְפֹּה לְעוֹלָם יַעֲלֶה עֲשָׂנָה מִדּוֹר
לְדוֹר תִּחְרָב לְנֶצַח נֶצַח אֵין עֹבֵר בָּהּ: וִירְשׁוּהָ קָאֵת וּקְפֹד וַיִּנְשׂוּף¹² וְעָרַב יִשְׁכְּנוּ-בָהּ וְנָטָה
עָלֶיהָ קוֹתָהּ¹³ וְאַבְנֵי-בָהּ: חֲרִיָּה וְאֵין-שָׁם מְלוּכָה יִקְרְאוּ וְכָל-שָׂרֶיהָ יִהְיוּ אָפָס: וְעָלְתָה
אַרְמְנֶתֶיהָ סִירִים קְמוּשׁ¹⁴ וְחוּחַ בְּמִבְצָרֶיהָ וְהִיתָה נוֹה תַנִּים חָצִיר לִבְנוֹת יַעֲנָה: וּפְגָשׁוּ צִיִּים
אֶת-אֲיִים וְשָׁעִיר עַל-רַעְיוֹהוּ יִקְרָא אֶדְ-שָׁם הַרְגִיעָה לִילִית וּמִצָּאָה לָהּ מְנוּחַ: שָׁמָּה קִנְיָה קִפּוֹז
וְתַמְלִט וּבִקְעָה וְדָגְרָה בְּצִלָּהּ אֶדְ-שָׁם נִקְבְּצוּ דְּיוֹת אִשָּׁה רְעוּתָהּ: דָּרְשׁוּ מַעַל-סֶפֶר יִי וְקִרְאוּ
אֶחָת מֵהֵנָּה לֹא נַעֲדָרָה אִשָּׁה רְעוּתָהּ לֹא פִקְדוּ כִּי-פִל הוּא צִוָּה וְרוּחוֹ הוּא קִבְּצָן: וְהוּא-הִפִּיל
לְהֵן גּוֹרֵל וַיְדוּ חִלְקָתָהּ לָהֶם בָּקוּ עַד-עוֹלָם יִירְשׁוּהָ לְדוֹר וָדוֹר יִשְׁכְּנוּ-בָהּ:
יִשְׁשׁוּם מִדְּבַר וְצִיָּה וְתַגֵּל עֲרֵבָה וְתַפְרָח כַּחֲבַצְלֶת: פֶּרֶחַ תַּפְרָח וְתַגֵּל אָף גִּילָת וְרִנָּן כְּבוֹד
הַלְבָּנוֹן נִתְּנָה הַדֵּר הַכְּרֵמֶל וְהַשְׂרוֹן הִמָּה יִרְאוּ כְבוֹד-יְיָ הַדֵּר אֱלֹהֵינוּ:
חֲזָקוּ יָדַיִם רַפּוֹת וּבְרָכִים כְּשִׁלּוֹת אִמְצוּ: אִמְרוּ לְנִמְהָרֵי-לֵב חֲזָקוּ אֶל-תִּירָאוֹ הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם
נָקָם יָבֹוא גָּמוּל אֱלֹהִים הוּא יָבֹוא וַיִּשְׁעֲכֶם: אֲזִי תִפְקַחְנָה עֵינֵי עוֹרִים וְאֲזַנֵּי חֲרָשִׁים
תִּפְתַּחְנָה: אֲזִי יִדְלַג כְּאֵיל פֶּסֶחַ וְתָרוּ לְשׁוֹן אֵלֶם כִּי-נִבְקְעוּ בַּמִּדְבָּר מֵיִם וְנַחֲלִים בְּעֲרֵבָה: וְהִיא
הַשָּׂרֵב לֹאגָם וְצִמְאֹן לְמִבּוּעֵי מֵיִם בְּנוֹה תַנִּים רִבְצָה חָצִיר לִקְנָה וְגִמָּא: וְהִיא-שָׁם מִסְּלֹל וְדָרָד
וְדָרָד הַקָּדֵשׁ יִקְרָא לָהּ לֹא-יַעֲבֹרְנוּ טָמֵא וְהוּא-לָמוֹ הַלֵּךְ דֶּרֶךְ וְאֹיִלִים לֹא יִתְעוּ: לֹא-יִהְיֶה שָׁם
אֲרִיָּה וּפֶרִיעַן חִיּוֹת בְּלִי-עֵלָנָה לֹא תִמָּצֵא שָׁם וְהִלְכוּ גְּאוּלִּים: וּפְדוּיֵי יִי יִשְׁבּוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בִּרְנָה
וְשִׁמַּחַת עוֹלָם עַל-רֹאשָׁם שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִשְׁיִגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וְאַנְחָה:

¹² השי"ן בחולם!

¹³ התי"ו רפוייה ללא דגש.

¹⁴ השי"ן שמאלית.